Norges Bank

6 | 2026

Staff memo

Et historisk blikk på husholdningenes gjeldsbetjeningsevne

11.11.2026

Jon Ellingsen
Kjersti-Gro Lindquist
Bjørn Helge Vatne

Stikkord
Finansiell stabilitet,
gjeldsbetjeningsevne,
husholdninger

Staff Memo er en analysepublikasjon. Konklusjoner og synspunkter som er fremmet i Staff Memo er forfatterens/forfatternes egne, og representerer ikke nødvendigvis Norges Banks syn. Eventuelle feil eller utelatelser er forfatterens/forfatternes ansvar.

© 2026 Norges Bank
Det kan siteres fra eller henvises til dette arbeid, gitt at forfatter og Norges Bank oppgis som kilde.

ISSN 1504-2596 (online)
ISBN 978-82-8379-417-5 (online)

Et historisk blikk på husholdningenes gjeldsbetjeningsevne *

Jon Ellingsen, Kjersti-Gro Lindquist og Bjørn Helge Vatne

November 2026

Sammendrag

Norske husholdninger har høy gjeld i forhold til inntekt, og den høye gjelden er en viktig sårbarhet i det norske finansielle systemet. Gjeldsbetjeningsevne er én av flere faktorer som har betydning for denne sårbarheten. Vi konstruerer to mål på norske boligeieres gjeldsbetjeningsevne basert på inntekter og nødvendige utgifter til alminnelig forbruk, bolig og renter. Ved hjelp av mikrodata bruker vi målene til å belyse utviklingen fra 2001 til 2024, en periode der husholdningenes gjeld økte betydelig. Vi finner at inntektene har økt mer enn de alminnelige forbruksutgiftene, mens bokostnadene har utgjort en forholdsvis stabil andel av inntekten. Lave renter har dempet belastningen av høyere gjeld gjennom store deler av perioden. Renteøkningen de siste årene har trukket i motsatt retning, særlig blant yngre husholdninger. Likevel er andelen husholdninger som ikke har tilstrekkelig inntekt til å dekke de nødvendige utgiftene, klart lavere enn tidlig på 2000-tallet. Til slutt finner vi at gjeldsbelastningen har økt mindre når det tas hensyn til utviklingen i alminnelige forbruksutgifter og bokostnader. Økt gjeldsbetjeningsevne har bidratt til at husholdningene har kunnet betjene stadig høyere gjeld uten at misligholdet har økt. Samtidig er husholdningenes gjeld fortsatt en viktig sårbarhet i det norske finansielle systemet, særlig fordi et høyt gjeldsnivå kan øke risikoen for kraftige innstramminger i konsumet dersom rentene øker, inntektene reduseres eller boligprisene faller markert.

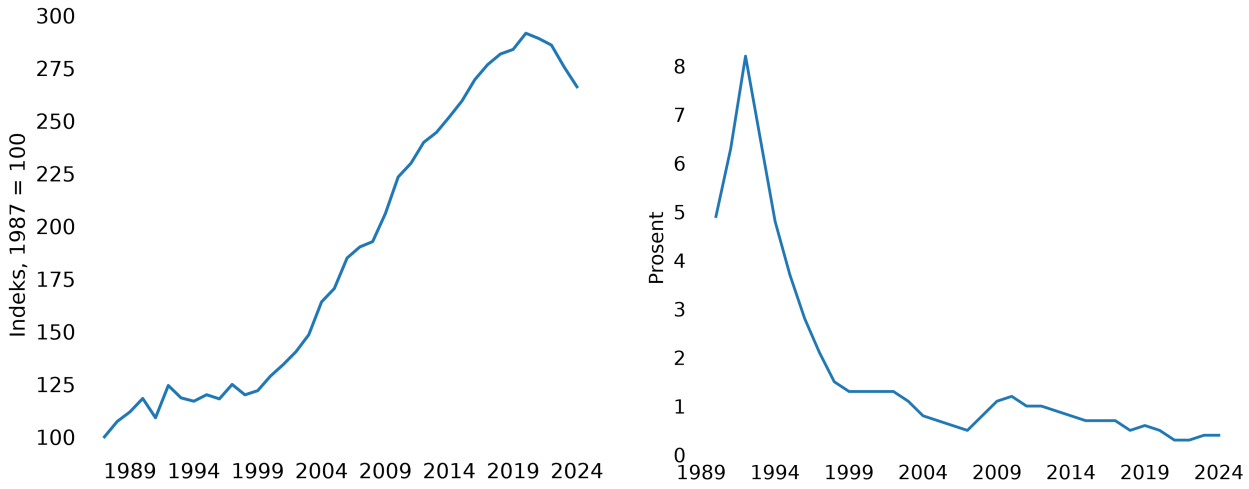
* Synspunktene og konklusjonene i denne publikasjonen er forfatternes egne og deles ikke nødvendigvis av Norges Bank. De bør derfor ikke fremstilles som Norges Banks syn. Vi takker Nina Midthjell, Torbjørn Hægeland og deltakere på seminarer i Norges Bank for kommentarer og nyttige innspill. Eventuelle feil og mangler er forfatternes ansvar.

1 Innledning

Norske husholdninger har høy gjeld i forhold til inntekt, og den høye gjelden er en viktig sårbarhet i det norske finansielle systemet (Norges Bank, 2026). Gjelden vokste lenge raskere enn inntektene. Fra 1990 til 2020 ble median gjeld blant norske boligeiere om lag firedoblet i faste priser, mens medianinntekt etter skatt økte med om lag 50 prosent. Gjeldsbelastningen økte derfor markert, særlig fra begynnelsen av 2000-tallet, se venstre panel i figur 1.

Samtidig falt tap og mislighold på bankenes lån til personkunder markert etter bankkrisen og har siden holdt seg på lave nivåer, se høyre panel i figur 1. Lavere tap og mislighold må blant annet ses i sammenheng med endringer i bankenes kredittpraksis og regulatoriske krav. Samtidig har også husholdningenes evne til å betjene gjelden betydning. I denne analysen undersøker vi hvordan gjeldsbetjeningsevnen utviklet seg fra 2001-2024.

Figur 1: Utviklingen i gjeldsbelastning og mislighold

(a) Median gjeldsbelastning

(b) Mislighold

Merknad: Figuren med mislighold viser misligholdte lån som andel av brutto utlån til husholdninger.
Kilder: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank

Vi konstruerer to mål på norske boligeieres gjeldsbetjeningsevne basert på inntekter og nødvendige utgifter til alminnelig forbruk, bolig og renter. Vi definerer gjeldsdisponibel inntekt som inntekt etter skatt fratrukket alminnelige forbruksutgifter og bokostnader. Dette inntektsmålet viser den delen av inntekten som kan brukes til å betjene gjeld, spare eller ha et forbruk utover det almin-

nelige nivået. Videre definerer vi fri inntekt som gjeldsdisponibel inntekt fratrukket renteutgifter. Analysen belyser hvordan husholdningenes gjeldsbetjeningsevne og andelen husholdninger med lave frie inntekter har utviklet seg over tid.

Vi dokumenterer tre sentrale utviklingstrekk. For det første økte inntektene mer enn de alminnelige forbruksutgiftene, mens bokostnadene utgjorde en forholdsvis stabil andel av inntekten. Det førte til en økning i gjeldsdisponibel inntekt. For det andre dempet lavere renter gjennom store deler av perioden belastningen av høyere gjeld. Det bidro til at også de frie inntektene økte. For det tredje har gjeldsbelastningen økt mindre når det tas hensyn til utviklingen i alminnelige forbruksutgifter og bokostnader.

Analysen bygger videre på tidligere mikrodataanalyser av norske husholdninger i Norges Bank. Vatne (2006) dokumenterte at husholdningenes evne til å dekke levekostnader og betjene gjeld økte fra slutten av 1980-tallet til 2004. Lindquist et al. (2014) viste at en større del av gjelden over tid ble holdt av eldre husholdninger, mens Solheim and Vatne (2013) fant at andelen gjeld med høy kredittrisiko falt etter bankkrisen. Senest viste Lindquist et al. (2022) at de fleste norske boligeiere hadde god gjeldsbetjeningsevne, men at høyere renter og levekostnader kunne svekke denne. Dette memoet supplerer de tidligere analysene med en systematisk gjennomgang av husholdningenes gjeldsbetjeningsevne gjennom en periode med betydelig økning i gjeldsbelastning. Analysen belyser hvordan utviklingen i gjeldsbetjeningsevne har bidratt til at husholdningene har kunnet betjene stadig høyere gjeld, samtidig som misligholdet har holdt seg lavt.

Resten av memoet er organisert som følger. Kapittel 2 beskriver data, utvalg og metode. Kapittel 3 analyserer utviklingen i husholdningenes gjeldsbetjeningsevne og betydningen av inntekter og nødvendige utgifter. Kapittel 4 oppsummerer hovedresultatene og drøfter implikasjonene for vurderingen av husholdningenes sårbarhet.

2 Data, utvalg og metode

Opplysninger om husholdningenes inntekter, gjeld og renteutgifter hentes fra SSBs inntekts- og formuesstatistikk for husholdninger.[1] Inntektsbegrepet vi opererer med, er inntekt etter skatt, som er samlet yrkesinntekt, kapitalinntekt og skattepliktige og skattefrie overføringer, fratrukket fastsatt

[1] https://www.ssb.no/inntekt-og-forbruk/inntekt-og-formue/statistikk/inntekts-og-formuesstatistikk-for-husholdninger

skatt og negative overføringer. Statistikken inneholder også opplysninger om husholdningsstørrelse og alderen på hovedinntektstaker. Inntekts- og formuesstatistikken bygger i hovedsak på opplysninger fra skattemeldinger og offentlige registre som sammenstilles på husholdningsnivå.

Fra og med 2004 omfatter statistikken alle norske husholdninger. For tidligere år er den basert på representative utvalg med tilhørende utvalgsvekter. For disse årene bruker vi utvalgsvektene i de statistiske beregningene. Overgangen til fulltelling innebærer et mulig brudd i tidsseriene, og resultatene før 2004 er beheftet med utvalgsusikkerhet. Resultater for enkeltår før 2004 må derfor tolkes med varsomhet. Tabell 1 viser antall husholdninger i analyseutvalget for utvalgte år.

Vi avgrenser analyseutvalget til boligeiere der hovedinntektstakeren er mellom 25 og 90 år. Selvstendig næringsdrivende utelates fordi næringsinntekter kan variere betydelig fra år til år og være vanskeligere å skille fra avkastning på virksomhetens kapital. I tillegg er det ikke mulig å skille ut den delen av gjelden som er knyttet til næringsvirksomhet. Vi avgrenser analysen til boligeiere fordi denne gruppen holder mesteparten av husholdningenes gjeld. Denne avgrensningen innebærer samtidig at sammensetningen av analyseutvalget kan ha endret seg over tid. Endringer i bankenes kredittpraksis og reguleringen av boliglån kan ha påvirket hvilke husholdninger som blir boligeiere. Deler av utviklingen, særlig blant yngre boligeiere, kan derfor gjenspeile endringer i analyseutvalgets sammensetning.

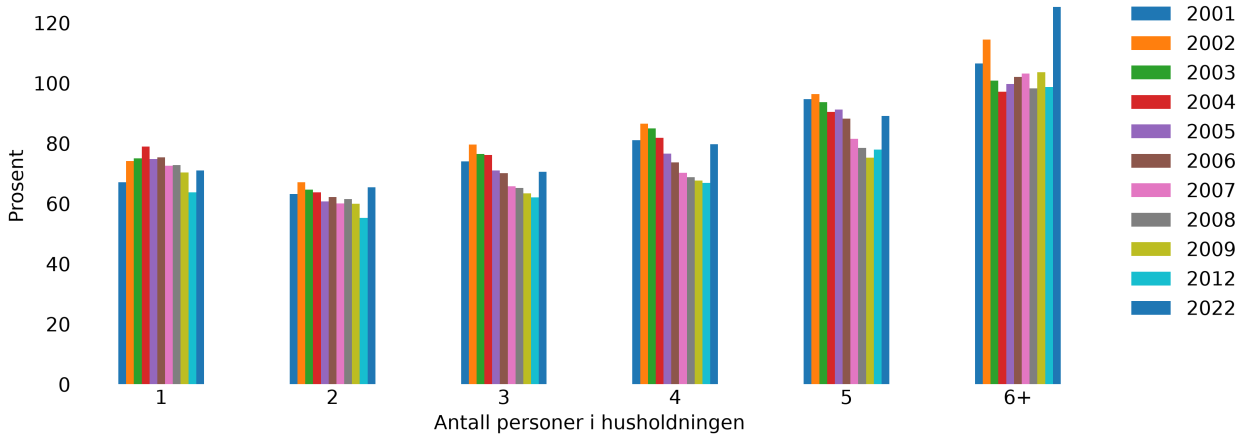
Som mål på alminnelige forbruksutgifter bruker vi SIFOs referansebudsjett (SIFO, 2026). Budsjettet benyttes også av banker i vurderingen av gjeldsbetjeningsevne. Referansebudsjettet angir utgifter ved å opprettholde et akseptabelt forbruksnivå for husholdninger av ulik størrelse og med forskjellig alders- og kjønnssammensetning.[2] Budsjettet omfatter både løpende utgifter til blant annet mat, klær og hygieneartikler og utgifter til sjeldnere innkjøp av varige forbruksgjenstander, som møbler og elektronisk utstyr. Vi inkluderer også SIFOs beregnede utgifter til bilhold. Utgifter til feriereiser og bolig inngår ikke i SIFO. Sammenlignet med gjennomsnittlig rapportert forbruk fra SSBs forbruksundersøkelser representerer SIFOs referansebudsjett et mer nøkternt forbruk, særlig for mindre husholdninger, se figur 2. Det betyr at mange husholdninger har et høyere forbruk enn det alminnelige nivået vi her legger til grunn. Fra et gjeldsbetjeningsperspektiv er referansebudsjettet

[2]SIFO bruker følgende definisjon på et akseptabelt forbruksnivå: "Med et akseptabelt forbruksnivå menes et forbruk som kan godtas av folk flest. Forbruket er akseptabelt i den forstand at de fleste nordmenn – uansett egen inntekt – kan leve på dette nivået uten å skille seg for mye ut. Dette er et forbruk som man med rimelighet kan forvente at personer som er i arbeid har tilgang til. Det gjør det mulig å følge myndighetenes helse- og kostholdsanbefalinger samt å delta i de mest vanlige fritidsaktivitetene på en fullverdig måte."(SIFO, 2026)

likevel et nyttig utgangspunkt fordi det angir et forbruksnivå husholdningene kan antas å tilpasse seg ned mot for å oppfylle gjeldsforpliktelsene.

Når vi kobler husholdningene til referansebudsjettet, bruker vi informasjon om antall husholdningsmedlemmer og standardiserte forutsetninger om husholdningenes sammensetning. For husholdninger med to personer legger vi til grunn to voksne, mens større husholdninger består av to voksne og et standardisert antall barn og ungdommer. Forenklingen innebærer at beregningen ikke fullt ut fanger opp variasjoner i husholdningenes faktiske alders- og kjønnssammensetning.

Figur 2: SIFOs referansebudsjett som andel av gjennomsnittlig rapportert forbruk

Merknad: Rapportert forbruk er hentet fra SSBs forbruksundersøkelse (tabell 10240 og 14225) og angir totale utgifter fratrukket utgifter til bolig, elektrisitet og brensel. Forbruksundersøkelsen hadde et opphold etter 2012 og ble gjeninnført i 2022 med endringer i metode, utvalg og svarprosent.
Kilder: SIFO, Statistisk sentralbyrå og Norges Bank

SIFOs referansebudsjett omfatter ikke kostnader ved å eie bolig. For å beregne bokostnader til våre to mål på gjeldsbetjeningsevne bruker vi Huseiernes bokostnadsindeks[3], som er utarbeidet av Samfunnsøkonomisk Analyse med utgangspunkt i data fra blant annet Norges Bank, SSB, NVE og Finans Norge. Vi bruker den nasjonale indeksen for en standard enebolig på 120 kvadratmeter og legger til grunn samme bokostnad for alle husholdninger. Indeksen omfatter kommunale avgifter, energikostnader, forsikring, eiendomsskatt, vedlikehold og renter. Renteutgifter utgjør en betydelig del av bokostnadene i Huseiernes bokostnadsindeks. Siden vi observerer faktiske renteutgifter på husholdningsnivå i SSB-dataene utelater vi denne komponenten i beregningen av bokostnader. Renteutgifter inngår i stedet som en egen komponent i analysen. Vi utelater også vedlikehold i beregningen av bokostnader fordi slike utgifter i større grad kan tilpasses ut fra husholdningenes økonomiske situa-

[3] `https://www.huseierne.no/politisk-arbeid/bokostnadsindeksen/`

sjon. Hovedbildet endres imidlertid ikke dersom vedlikehold inkluderes. Huseiernes bokostnadsindeks går tilbake til 2010. For å forlenge serien til 2001 tilbakeskriver vi de enkelte kostnadskomponentene med utviklingen i nominelt konsum i tilsvarende konsumkategorier i nasjonalregnskapet.[4] Siden vi legger samme bokostnad til grunn for alle husholdninger, fanger ikke beregningene opp variasjon i boligtype, boligstørrelse eller geografisk plassering. Forskjeller i bokostnader som andel av inntekten gjenspeiler derfor forskjeller i husholdningenes inntekt.

Tabell 1 viser median inntekt, gjeld, alminnelige forbruksutgifter, faste bokostnader, renteutgifter og gjennomsnittlig alder og husholdningsstørrelse for utvalgte år i analyseperioden. Alle de økonomiske størrelsene er målt i 2024-kroner. Analyseutvalget består av om lag 20,000 husholdninger frem til 2004, og dekker om lag 1,8 millioner husholdninger i 2024.[5] Som tabellen viser, har realinntekten til medianhusholdninger steget betydelig over perioden. Samtidig har den reelle gjelden steget betydelig mer. De alminnelige forbruksutgiftene har vokst om lag i takt med den generelle prisveksten. De reelle renteutgiftene har vært forholdsvis stabile, men økt betydelig på slutten av perioden, i takt med økte renter. I gjennomsnitt er hovedinntektstaker i analyseutvalget i midten av 50-årene, og den gjennomsnittlige husholdningen består av to personer.

Tabell 1: Deskriptiv statistikk for utvalget av husholdninger

	2001	2010	2015	2020	2024
Inntekt etter skatt. Median. 2024-kroner	554 203	719 946	795 143	783 702	823 483
Gjeld. Median. 2024-kroner	627 741	1 332 002	1 703 438	1 876 383	1 758 001
Alminnelige forbruksutgifter. Median. 2024-kroner	239 858	257 076	255 991	287 511	277 668
Faste bokostnader. Median. 2024-kroner	35 380	62 578	48 838	45 786	55 033
Renteutgifter. Median. 2024-kroner	46 298	51 245	57 265	47 643	96 188
Alder. Gjennomsnitt	52	53	53	54	55
Husholdningsstørrelse. Gjennomsnitt	2	2	2	2	2
Antall husholdninger	19 293	1 435 390	1 557 127	1 668 241	1 759 606

Merknad: For 2001 er beregningene basert på utvalgsdata og utvalgsvekter. Utvalget omfatter boligeiere der hovedinntektstakeren er mellom 25 og 90 år. Selvstendig næringsdrivende er utelatt.
Kilder: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank.

[4]Vi bruker konsumkategoriene 04.4 Vannforsyning og andre tjenester knyttet til bolig, 04.5 Elektrisitet og brensel og 12.1 Forsikring. Resultatene er robuste for å tilbakeskrive bokostnadene med delindeksen for bolig, lys og brensel i konsumprisindeksen.

[5]Totalt antall husholdninger i 2024 var om lag 2,6 millioner

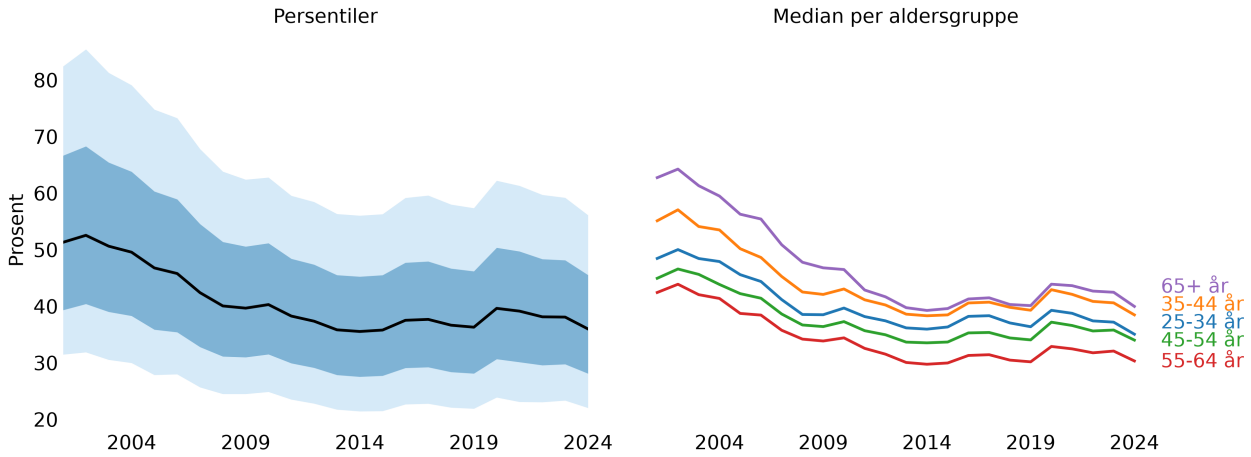
3 Utviklingen i husholdningenes gjeldsbetjeningsevne

3.1 Gjeldsdisponibel inntekt har økt

Huholdningenes inntekter har vokst raskere enn de alminnelige forbruksutgiftene over store deler av perioden, se figur 3. For medianhusholdningen falt de alminnelige forbruksutgiftene fra litt over 50 prosent av inntekten etter skatt i 2001 til under 40 prosent i 2024 (sort linje i venstre panel i figuren). Nedgangen var sterkest gjennom 2000-tallet, før utviklingen flatet ut. Også utgiftsandelen i den øvre delen av fordelingen har falt markert. Det innebærer at langt færre husholdninger enn tidligere har inntekter som såvidt dekker et alminnelig forbruk.

Fallet i utgiftsandelen gjelder alle aldersgrupper, se høyre panel i figur 3. Samtidig er det betydelige forskjeller, både i nivå og størrelsen på nedgangen. Nedgangen har vært størst blant de eldste husholdningene, som hadde den høyeste utgiftsandelen ved inngangen til analyseperioden. Forskjellene mellom aldersgruppene har dermed avtatt over tid.

Figur 3: Alminnelige forbruksutgifter som andel av inntekt etter skatt. Fordeling og median

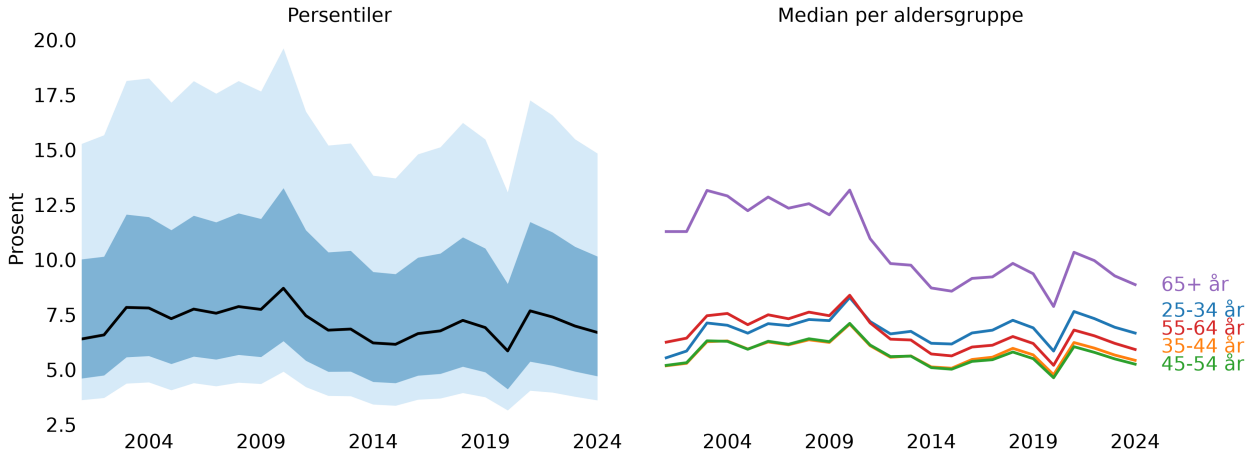

Merknad: I venstre figur viser den sorte linjen medianen, mens de blå båndene viser 10., 25., 75. og 90. persentil.
Kilder: SIFO, Statistisk sentralbyrå og Norges Bank

Bokostnader utgjør en vesentlig mindre andel av husholdningenes inntekt enn alminnelige forbruksutgifter, se figur 4. For medianhusholdningen har bokostnadene ligget rundt 7 prosent av inntekten etter skatt gjennom store deler av analyseperioden (sort linje i venstre panel i figuren). Også høyere opp i fordelingen har bokostnadsandelen vært forholdsvis stabil, men med en viss nedgang rundt 2010. Det samme utviklingstrekket gjelder på tvers av aldersgrupper, unntatt for de eldste

husholdningene, se høyre panel i figur 4. Andelen er gjennomgående høyest blant de eldste husholdningene, men forskjellene mellom aldersgruppene har avtatt noe over tid.

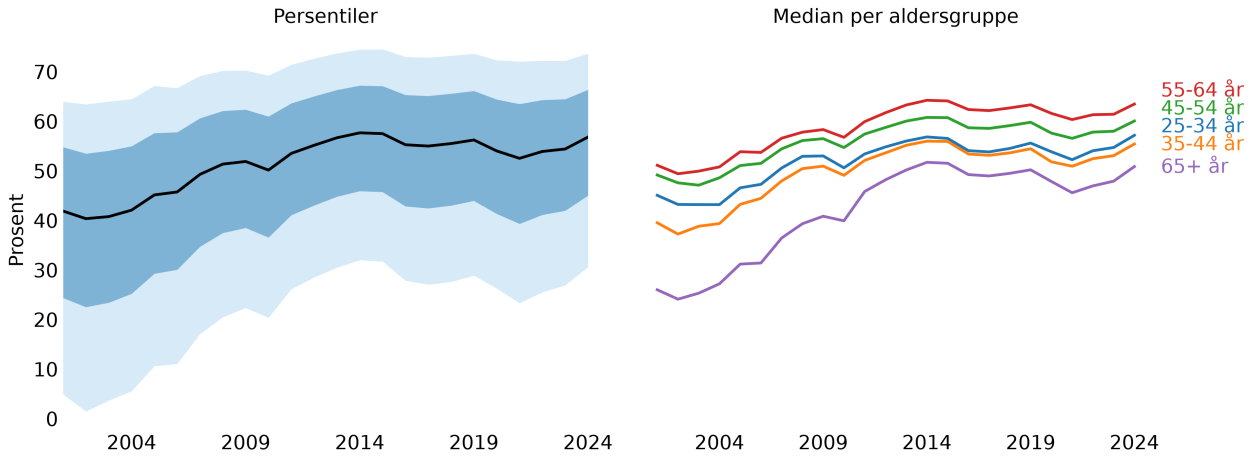
Figur 4: Bokostnader som andel av inntekt etter skatt

Merknad: I venstre figur viser den sorte linjen medianen, mens de blå båndene viser 10., 25., 75. og 90. persentil.
Kilder: Huseierne, Statistisk sentralbyrå og Norges Bank

Til sammen har fallet i de alminnelige forbruksutgiftene som andel av inntekten og en forholdsvis stabil bokostnadsandel bidratt til at gjeldsdisponibel inntekt har økt, se figur 5. For medianhusholdningen steg gjeldsdisponibel inntekt fra om lag 40 prosent av inntekten etter skatt i 2001 til om lag 55 prosent i 2024 (sort linje i venstre panel i figuren). Økningen var sterkest frem mot midten av 2010-tallet. Etter en noe svakere utvikling rundt pandemien økte andelen igjen mot slutten av analyseperioden. Gjeldsdisponibel inntekt har økt i alle aldersgrupper, se høyre panel i figur 5. Økningen har vært størst blant de eldste husholdningene, som hadde den laveste andelen ved inngangen til analyseperioden. Forskjellene mellom aldersgruppene har dermed avtatt over tid. Implikasjonen av disse utviklingstrekkene er at en større del av husholdningenes inntekter har blitt tilgjengelig for å betjene gjeld og dermed styrket deres gjeldsbetjeningsevne.

Figur 5: Gjeldsdisponibel inntekt som andel av inntekt etter skatt

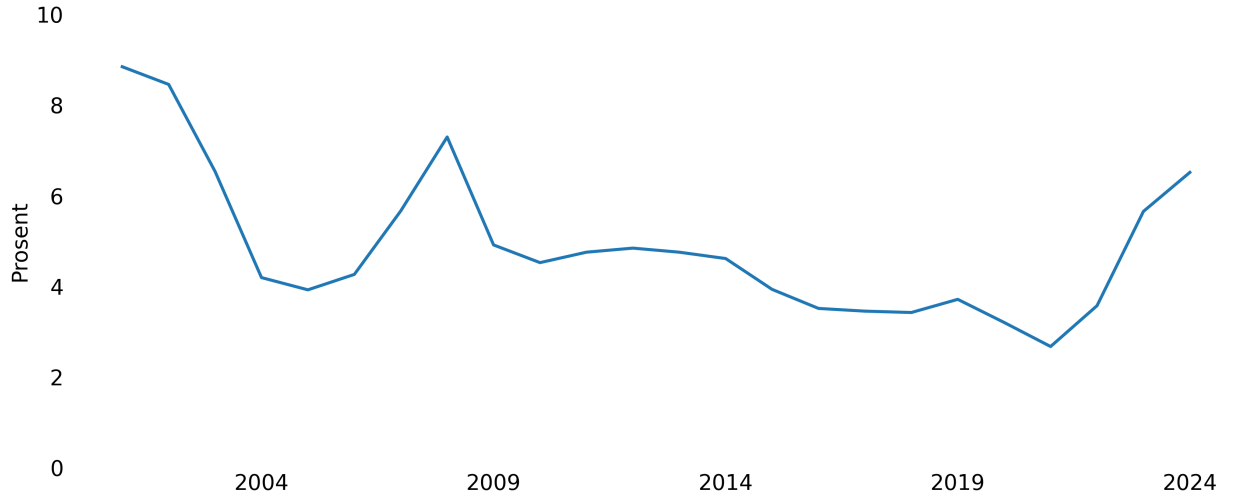

Merknad: I venstre figur viser den sorte linjen medianen, mens de blå båndene viser 10., 25., 75. og 90. persentil.
Kilder: Huseierne, SIFO, Statistisk sentralbyrå og Norges Bank

3.2 Frie inntekter har økt

Økningen i gjeldsbelastningen de siste 25 årene må også ses i sammenheng med et fallende rentenivå. Den gjennomsnittlige utlånsrenten på boliglån falt gjennom store deler av perioden, se figur 6.

Figur 6: Gjennomsnittlig utlånsrente

Merknad: Årlig gjennomsnitt av bankenes utlånsrente hentet fra SSBs tabell 08175.
Kilde: Statistisk sentralbyrå

Fallet i rentenivået bidro til å dempe virkningen av økt gjeld på husholdningenes løpende renteutgifter. Rentebelastningen, målt som renteutgifter som andel av inntekt etter skatt, har derfor utviklet

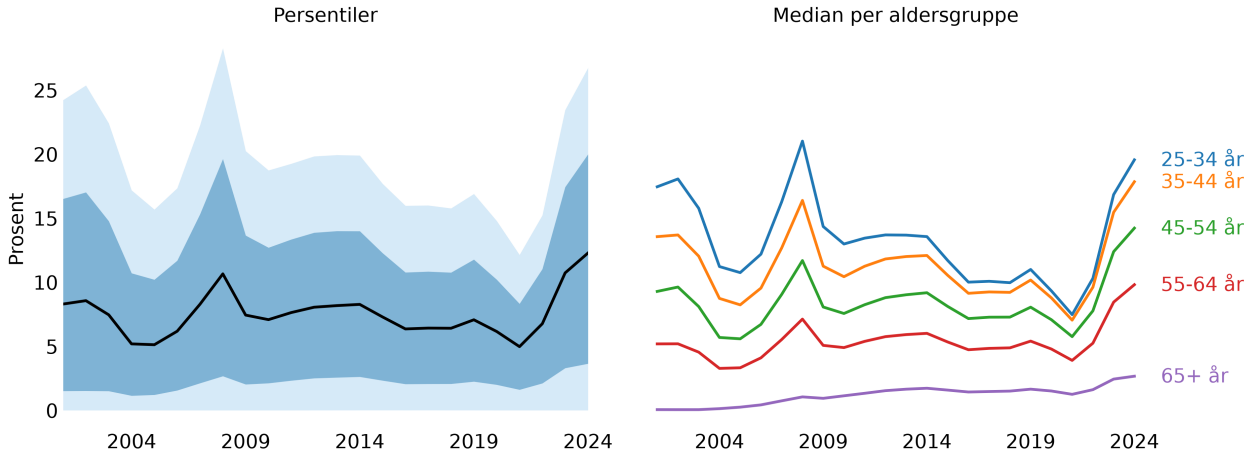
seg mer stabilt enn gjeldsbelastningen, se venstre panel i figur 7. Sammenhengen kan uttrykkes ved hjelp av husholdningens implisitte gjennomsnittsrente:

$$\begin{aligned} \text{rentebelastning}_t &= \frac{\text{renteutgifter}_t}{\text{inntekt etter skatt}_t} \\ &= \text{implisitt rente}_t \times \frac{\text{gjeld}_t}{\text{inntekt etter skatt}_t} \end{aligned} \tag{1}$$

Den implisitte renten er her definert som observerte renteutgifter dividert på gjeld. Dekomponeringen viser at lavere renter kan motsvare høyere gjeldsbelastning slik at rentebelastningen holdes mer nede.

De siste årene har imidlertid rentebelastningen økt markert, særlig blant de yngste husholdningene, i takt med høyere renter og til tross for en viss nedgang i gjeldsbelastningen. Nivået og utviklingen varierer betydelig mellom aldersgruppene, se høyre panel i figur 7. Yngre husholdninger har gjennomgående høyere rentebelastning enn eldre husholdninger fordi de har mer gjeld i forhold til inntekten. Blant de eldste husholdningene har rentebelastningen derimot økt gradvis gjennom analyseperioden, i takt med økt gjeldsbelastning. For de yngste husholdningene falt rentebelastningen markert etter toppen rundt finanskrisen og nådde sitt laveste nivå i 2021. Deretter økte rentebelastningen betydelig frem mot 2024.

Figur 7: Renteutgifter som andel av inntekt etter skatt

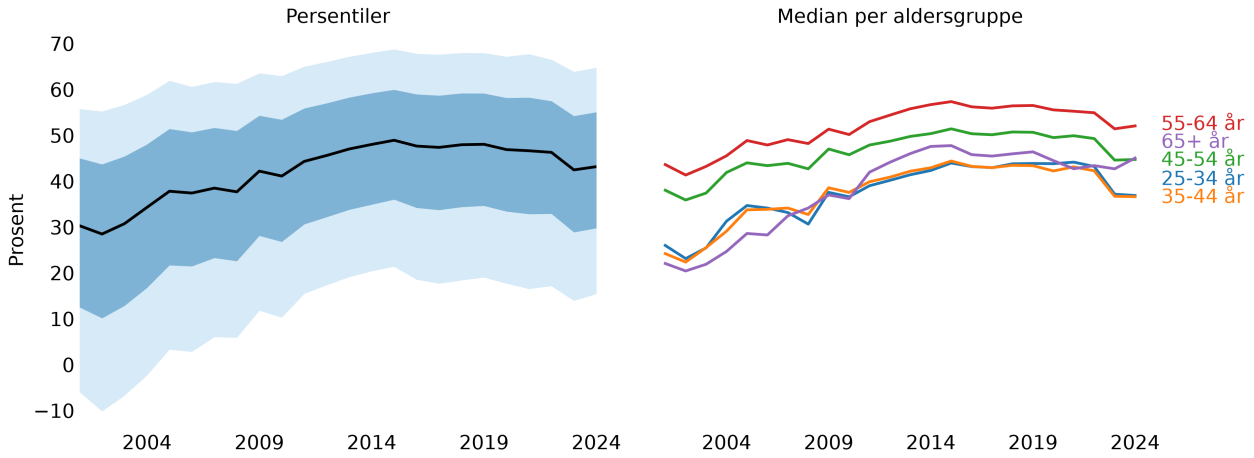

Merknad: I venstre figur viser den sorte linjen medianen, mens de blå båndene viser 10., 25., 75. og 90. persentil.
Kilder: Statistisk sentralbyrå og Norges Bank

Økningen i gjeldsdisponibel inntekt og den forholdsvis stabile rentebelastningen gjennom store deler av perioden har bidratt til høyere frie inntekter. For medianhusholdningen økte frie inntekter fra om lag 30 prosent av inntekt etter skatt i 2001 til nesten 50 prosent i 2015, se venstre panel i figur 8. Deretter flatet andelen ut, før den avtok til i overkant av 40 prosent i 2024. Nedgangen de siste årene må ses i sammenheng med økt rentebelastning. Merk også at hele fordelingen har løftet seg gjennom analyseperioden, selv om utviklingen delvis har snudd de siste årene.

De frie inntektene har økt i alle aldersgrupper, men økningen har vært størst blant de yngste og eldste husholdningene, se høyre panel i figur 8. Disse gruppene hadde de laveste frie inntektene ved inngangen til analyseperioden, og forskjellene mellom aldersgruppene har derfor avtatt. Renteøkningen etter 2021 har samtidig redusert de frie inntektene mest blant de yngste husholdningene.

Figur 8: Frie inntekter som andel av inntekt etter skatt

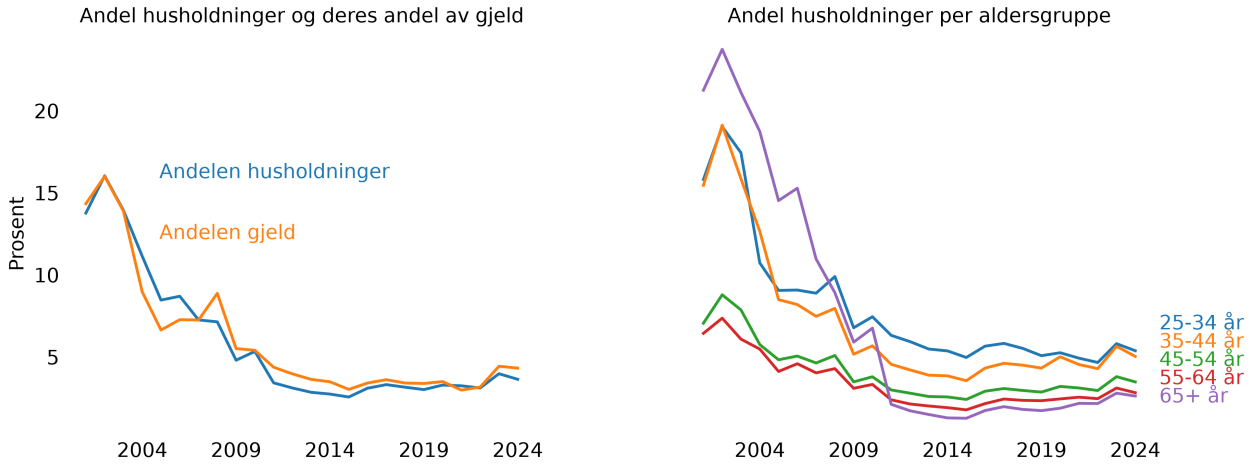

Merknad: I venstre figur viser den sorte linjen medianen, mens de blå båndene viser 10., 25., 75. og 90. persentil.
Kilder: Huseierne, SIFO, Statistisk sentralbyrå og Norges Bank

Fra et finansielt stabilitetsperspektiv er utviklingen blant husholdninger med negative frie inntekter særlig relevant. Disse husholdningene har begrenset evne til å betjene gjelden ved økte utgifter eller inntektsbortfall. Andelen husholdninger med negative frie inntekter falt markert gjennom 2000-tallet og har siden holdt seg på et relativt lavt nivå, se venstre panel i figur 9. Også andelen av samlet gjeld som holdes av disse husholdningene, har falt betydelig. Økningen i 2023 og 2024 var moderat sammenlignet med nivåene tidlig på 2000-tallet, til tross for høyere renter og sterk prisvekst. Andelen husholdninger med negative frie inntekter har falt i alle aldersgrupper, se høyre panel i figur 9. Nedgangen har vært størst blant de yngste og eldste husholdningene, som hadde de høyeste

andelene ved inngangen til analyseperioden. Forskjellene mellom aldersgruppene har dermed avtatt betydelig.

Figur 9: Husholdninger med negative frie inntekter og deres andel av samlet gjeld

Kilder: Huseierne, SIFO, Statistisk sentralbyrå og Norges Bank

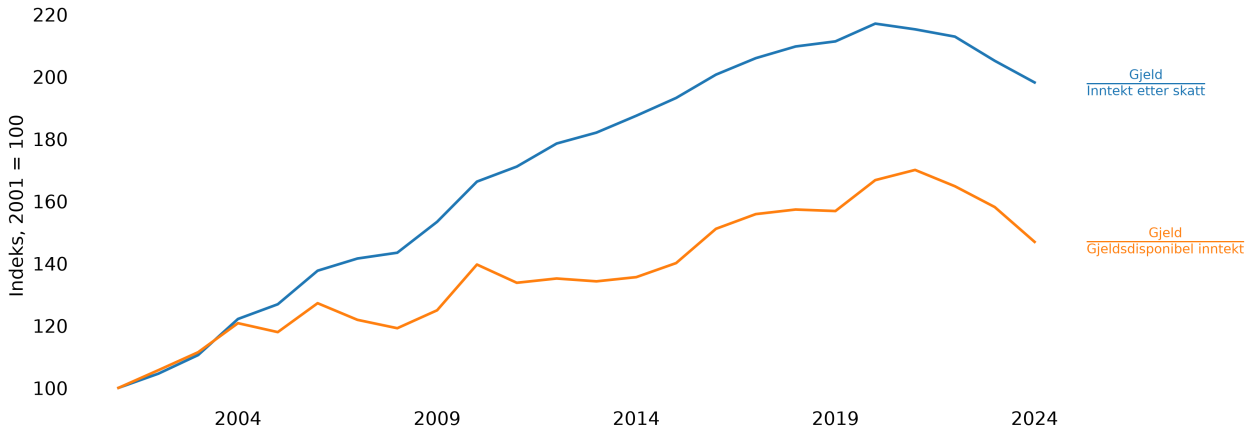
3.3 Et supplerende mål på gjeldsbelastning

Økningen i husholdningenes gjeldsbetjeningsevne har betydning for tolkningen av husholdningenes økte gjeldsbelastning. Det tradisjonelle målet på gjeldsbelastning måler husholdningenes gjeld i forhold til samlet inntekt.[6] Et supplerende mål er gjeld som andel av gjeldsdisponibel inntekt. Dette målet tar hensyn til at alminnelige forbruksutgifter og bokostnader kan utvikle seg annerledes enn husholdningenes inntekt, og dermed gi husholdningene endret evne til å betjene gjelden.

Figur 10 viser utviklingen i de to målene, indeksert til samme nivå i 2001 for å illustrere forløpene. Målt mot inntekt etter skatt mer enn doblet gjeldsbelastningen for medianhusholdningen seg fra 2001 til 2020, før den avtok noe. Målt mot gjeldsdisponibel inntekt var økningen klart mindre. Forskjellen gjenspeiler at alminnelige forbruksutgifter har falt som andel av inntekten, mens bokostnadsandelen har vært forholdsvis stabil. Utviklingen i gjeldsbelastningen fremstår derfor mindre markert når gjelden ses i forhold til den gjeldsdisponible inntekten.

[6] Hvilket inntektsbegrep som brukes, varierer, men de vanligste formene er bruttoinntekt, inntekt etter skatt eller disponibel inntekt.

Figur 10: Median gjeldsbelastning

Kilder: Huseierne, SIFO, Statistisk sentralbyrå og Norges Bank

4 Konklusjon

Norske boligeieres gjeldsbetjeningsevne har samlet sett bedret seg de siste 25 årene. Inntektene har økt mer enn de alminnelige forbruksutgiftene, mens bokostnadene har utgjort en forholdsvis stabil andel av inntekten. Det har økt den gjeldsdisponible inntekten. Samtidig bidro lavere renter gjennom store deler av perioden til at rentebelastningen utviklet seg mer moderat enn gjeldsbelastningen. Husholdningenes frie inntekter har derfor økt, og andelen husholdninger med negative frie inntekter har falt markert.

Den økte gjeldsbetjeningsevnen har bidratt til at husholdningene har kunnet ta opp stadig mer gjeld, uten at misligholdet har økt. Analysen illustrerer dermed at utviklingen i husholdningenes sårbarhet ikke kan vurderes ut fra gjeldsbelastningen alene, men også må ses i lys av blant annet utviklingen i inntekter og nødvendige utgifter. Samtidig er husholdningenes gjeld fortsatt en viktig sårbarhet i det norske finansielle systemet, særlig fordi et høyt gjeldsnivå kan øke risikoen for kraftige innstramminger i konsumet dersom rentene øker, inntektene reduseres eller boligprisene faller markert. Det kan svekke foretakenes gjeldsbetjeningsevne, øke bankenes tap og forsterke et økonomisk tilbakeslag.

Referanser

Lindquist, K.-G., Riiser, M. D., Solheim, H., and Vatne, B. H. (2014). Ten years of household micro data. what have we learned? Staff Memo 8/2014, Norges Bank.

Lindquist, K.-G., Solheim, H., and Vatne, B. H. (2022). Norske boligeiere har god gjeldsbetjeningsevne. Staff Memo 8/2022, Norges Bank.

Norges Bank (2026). Finansiell stabilitet 2026 - 2. halvår. Technical Report 2/2026, Norges Bank.

SIFO (2026). SIFOs referansebudsjett for forbruksutgifter 2026. SIFO-rapport 9/2026, Forbruksforskningsinstituttet SIFO.

Solheim, H. and Vatne, B. H. (2013). Mål på kredittrisiko i husholdningene. Aktuell Kommentar 8/2013, Norges Bank.

Vatne, B. H. (2006). Hvor store økonomiske marginer har husholdningene? en analyse på mikrodata for perioden 1987–2004. Penger og Kreditt 3/2006, Norges Bank.